

COMUNA PLEȘCUȚA

Denumiri

Comuna **Pleșcuța** și satele aparținătoare **Aciuța**, **Budești**, **Dumbrava**, **Gura-Văii**, **Rostoci** și **Tălagiu** au avut de-a lungul timpului numeroase denumiri:

Pleșcuța – *Pleskuca, Pleska, Pleskafalwa.*

Aciuța – *Acsfalva, Kisachwea, Aciovița.*

Budești – *Bugyesth, Buggafalva, Busest.*

Dumbrava – *Körösdombava.*

Gura-Văii – *Voikafalva, Vojkahaza, Romanița.*

Rostoci – *Raztocz, Rastolcz, Also-Felső, Ketrasztolcz.*

Tălagiu – *Talagy, Talats.*

Repere geografice

Latitudine nordică – 46⁰ 10' 58" Longitudine estică - 22⁰ 29' 54" Altitudine – 207m.

Suprafață – 7.890 ha.

Comuna Pleșcuța este așezată în partea de vest a județului Arad, la circa 120 km față de municipiul Arad, la 98 Km de Oradea (prin Vîrfuri) și 83 km de Deva. Comuna este situată în defileul Crișului Alb, care străbate comuna Pleșcuța, conferind o fertilitate deosebită terenurilor agricole din lunca sa. Din punct de vedere geografic comuna este situată în sudul Crișanei, la interferența zonei Bihorului, Țării Moșilor și a Banatului. Ea are următoarele limite: la E se învecinează cu comuna Hălmașiu; spre V, NV și S cu teritoriul administrativ al comunei Gurahonț; spre N-NE cu comunele Vîrfurile și Vața de Jos, jud. Hunedoara. Pleșcuța are legături cu municipiul Arad atât pe calea ferată Arad-Brad, cât și rutieră pe D.N. 79.

Istoric

Atestate istoric cele mai vechi așezăminte din comună sunt Pleșcuța și Aciuța întemeiate în 1386, Rostoci și Tălagiu din anul 1439, Dumbrava și Gura-Văii din anul 1553, Budeștiul din anul 1601. Descoperirile istorice arată că în zona comunei Pleșcuța a existat viață încă din cele mai vechi timpuri, anume din epoca de piatră. Acest fapt este confirmat de săpăturile arheologice din zonă care au scos la iveală topoare cioplite de silex, răzuitoare, vârfuri de lănci și alte obiecte primitive. Tot săpăturile au scos la iveală și obiecte din argint, 2 inele cu

pandativ, fragmente de coliere, toate aflate actualmente la Muzeul Crișurilor de la Oradea. Epoca dacică este reprezentată pe aceste meleaguri prin tezaure monetare unelte și obiecte de cult, toate descoperite în urma cercetărilor arheologice coordonate de Complexul Muzeal Arad.

În secolele V-X, perioada de cristalizare a relațiilor feudale, zona comunei era sub stăpânirea voievodului Menumorut, iar în secolul al XIII-lea, urmașul acestuia Ahtum domina încă această zonă. În urma înfrângerii lui Ahtum de către regele maghiar Ștefan cel Sfânt, maghiarii împart zona în cnezate și voievodate. După bătălia de la Mohacs din 1526, pierdută de maghiari în fața turcilor se înființează Principatul Transilvaniei, din care făcea parte și zona Pleșcuța, fapt atestat de documente aflate în custodia Muzeului din Arad. În aceste documente se menționează că în anul 1552 Pleșcuța intră sub dominație otomană, fiind cedată unor spahii.

În anul 1593, zona Văii Crișului Alb este eliberată de sub dominația otomană de către voievodul Mihai Viteazul, iar după asasinarea acestuia zona intră din nou sub dominația maghiară, iar din anul 1683, zona intră sub dominație hasburgică, dominație care s-a extins și peste Ungaria. Limbi oficiale impuse erau maghiara și germana, utilizate în administrație, fapt ce explică denumirile maghiare ale localităților, menționate mai sus.

Lupta națională și socială a românilor, știută ca Revoluția condusă de Avram Iancu de la 1848-1849 a fost marcată și în zona comunei Pleșcuța. O parte din locuitorii comunei au făcut parte din legiunile lui Avram Iancu, luptând pentru emanciparea națională și socială. Odată cu înfrângerea Revoluției, numeroși localnici au fost judecați sumar și condamnați la moarte, fiind executați împreună cu prefectul armatei revoluționare, Ioan Buteanu în localitatea Iosășel (loc marcat actualmente printr-un monument).

Sub presiunea maselor, după anul 1867, după înființarea dualismului austro-ungar în majoritatea comunelor s-a adoptat oficial și limba română.

Contribuția locuitorilor din zona Pleșcuța la Primul Război Mondial a fost mare, fiind marcată de numeroase pierderi umane și materiale. După terminarea războiului s-a introdus peste tot în administrația locală ca limbă oficială limba română, deci și în administrația Pleșcuței. În perioada celui de-al Doilea Război Mondial zona a fost puternic bombardată atât de aviația germană cât și de cea americană. Nu puțini locuitori din zonă au fost uciși și numeroase așezăminte distruse.

În jurul anului 1945, odată cu instaurarea autorităților comuniste și cu colectivizarea forțată a zonei, locuitorii comunei Pleșcuța au avut mult de suferit, fiind obligați să cedeze pământul, animalele și atelajele „colectivului”. Din localitățile din zonă singurul Budeștiul a fost cel care a scăpat de colectivizare.

Demografia

Pleșcuța, anul 1715 – 12 fam.; 1742 – 95 fam.; 1834 – 105fam.

Evoluția demografică a localității: 1851 – 562 loc.; 1857 – 497 loc.; 1900 – 599 loc.; 1910 – 598 loc.; 1922 – 567 loc.; 1930 – 551 loc.; 1966 – 504 loc., 1992 – 430 loc.; 2002 – 300 loc.

Aciuța, anul 1720 – 9 fam.

Evoluție demografică a localității: 1851 – 552 loc.; 1875 – 500 loc.; 1890 – 541 loc.; 1910 – 560 loc.; 1922 – 511 loc.; 1930 – 525 loc.; 1966 – 458 loc.; 1992 – 330 loc.; 2002 – 241 loc.

Budești, anul 1720 – 6 fam.

Evoluția demografică a localității: 1851 – 229 loc.; 1857 – 251 loc.; 1890 – 202 loc.; 1900 – 291 loc.; 1910 – 311loc.; 1922 – 301 loc.; 1930 – 301 loc.; 1966 – 233 loc.; 1992 – 160 loc.; 2002 – 45 loc.

Dumbrava, anul 1747 – 4 fam.

Evoluția demografică a localității: 1851 – 342 loc.; 1869 – 325 loc.; 1890 – 335 loc.; 1900 – 369 loc.; 1922 – 364 loc.; 1930 – 353 loc., 1966 – 251 loc.; 1992 – 220 loc.; 2002 – 111 loc.

Gura Văii, anul 1720 – 5 fam.; 1742 – 34.

Evoluția demografică a localității: 1851 – 353 loc.; 1857 – 335 loc.; 1890 – 401 loc.; 1910 – 391 loc.; 1922 – 351 loc.; 1930 – 363 loc.; 1966 – 292 loc.; 1992 – 250 loc.; 2002 – 205 loc.

Rostoci, anul 1720 – 9 fam.; 1760 – 22.

Evoluția demografică a localității: 1851 – 389 loc.; 1857 – 293 loc.; 1890 – 355 loc.; 1910 – 352 loc.; 1922 – 322 loc.; 1930 – 291 loc.; 1966 – 296 loc.; 1992 – 200 loc.; 2002 – 140 loc.

Tălagiu, anul 1720 – 8 fam.; 1742 – 93.

Evoluția demografică a localității: 1869 – 910 loc.; 1888 – 850 loc.; 1890 – 894 loc.; 1910 – 1098 loc.; 1922 – 1000 loc.; 1930 – 964 loc.; 1966 – 732 loc.; 1992 – 660 loc.; 2002 – 465 loc.

După ultimul recensământ din 2011 populația comunei Pleșcuța este de 1219 locuitori. Majoritatea locuitorilor sunt români (98,28%). Din punct de vedere confesional, majoritatea locuitorilor sunt ortodocși (78,51%), dar există și minorități de bapțiști (10,99%) și penticostali (8,78%).

Biserica

În comuna Pleșcuța există patru parohii ortodoxe grupate astfel: Aciuța cu Pleșcuța; Budești cu Dumbrava, Gura Văii cu Rostoci și Tălagiu. Biserica din Pleșcuța are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, cea din Dumbrava cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, iar cea de lemn din Budești „Înălțarea Domnului”, datează din 1772, fiind monument istoric. Tot din lemn sunt construite și bisericile din Tălagiu și Rostoci.

Cultul baptist este prezent în comună, fiind cinci biserici în localitățile: Pleșcuța, Aciuța, Dumbrava, Rostoci și Tălagiu. Biserici ale cultului penticostal sunt la Pleșcuța, Gura Văii și Tălagiu.

Școala

Informații despre istoricul învățământului pe cuprinsul comunei Pleșcuța nu există. Datele accesate permit realizarea unui tablou al activității de învățământ doar din anul 2010 – 2011. Din aceste informații aflăm că în comună existau două grădinițe (în Pleșcuța și Tălagiu), o școală primară la Tălagiu, iar la Pleșcuța o școală cu clasele I – VIII. Grădinița din Tălagiu își desfășoară activitatea în două săli la fel ca și școala primară din localitate. Școala generală din Pleșcuța dispune de două săli de clasă, patru cabinete, trei laboratoare, o sală de sport, bibliotecă și un atelier în care elevii își desfășoară instruirea practică. Accesul la școala din Pleșcuța a copiilor din zonele îndepărtate ale comunei se face cu un microbuz școlar. Pentru copii ce provin din familii modeste, fără venituri primesc din partea primăriei comunei burse și rechizite școlare.

Personalități

Din Pleșcuța și satele aparținătoare s-au remarcat de-a lungul timpului mai multe personalități. Putem menționa pe preoții Farcaș Constantin, Darău Ioan, Zbîrcea Vasile și Păiușan Simion, învățătorul Demetrescu Ioan, profesor Farcașu Teodor, judecătorul Șurtea Ioan, colonelul Căpraru Ioan.

Economie

Dacă în trecut zona era recunoscută pentru exploatarea argilelor caolinoase la Tălagiu și a andezitelor în cariera de la Aciuța, în prezent aceste exploatari sunt dezafectate. Majoritatea celor ce au muncit în aceste exploatari s-au orientat în proporție de 90% spre munca pământului și creșterea animalelor. Suprafața totală de pământ cultivată pe totalul comunei este de 415 ha. Majoritatea terenurilor cultivate cu cereale, cartofi și legume fiind amplasate în roditoarea luncă a Crișului Alb. Surplusul de produse agricole este valorificat pe piețele din Brad, Gurahonț, Sebiș și Arad.

Pomicultura este practică în zonă încă din secolul XVII, cel mai vechi cultivat fiind prunul. Fructele erau valorificate ca atare, sau prelucrate sub formă de țuică. Cultura mărului ocupă cea mai mare pondere. La fel ca prunele sunt folosite atât ca atare cât și pentru obținerea țuicii. Datorită producțiilor mari de fructe, în zonă au existat mai multe cazane de

țuică, unde era prelucrat borhotul (fructele fermentate), în țuică. În prezent mai există doar 10 cazane care mai funcționează.

Creșterea animalelor reprezintă o altă ocupație tradițională și permanentă a locuitorilor din comuna Pleșcuța. Comuna deține un mare potențial furajer, pășunile și fânețele ocupând peste 90 ha., asigurând baza furajeră pentru animalele din zonă. Dacă în secolul XIX predominau efectivele de oi și capre, după anul 1900 crește numărul efectivelor de vaci și porci. În perioada comunistă, în sectorul zootehnic al C.A.P.-ului existau un număr mare de animale în cele 9 grajduri. Din păcate azi clădirile sunt în ruină și sunt neutilizabile. După retrocedarea pământurilor, locuitorii din zonă au început în număr tot mai mare să crească cai pentru muncile agricole.

Alte elemente importante în economia comunei Pleșcuța sunt reprezentate de exploatarea lemnului și a pietrei. Încă din secolul al XIX-lea, documentele menționează existența în zonă a unei firme croate de exploatare a lemnului. Suprafața forestieră a zonei este de 3720 ha., dintre care doar 156 ha. sunt proprietate personală în posesoriat, iar restul aparține de Ocolul Silvic Gurahonț.

Piatra a fost exploatată în cariere care erau recunoscute pentru calitatea pietrei atât sub formă de piatră brută, sorturi de piatră, calupi, etc. produse utilizate atât pe piața internă cât și la export. Dintre cele mai recunoscute cariere de piatră erau cele de la Aciuța, Gura-Văii, Tălagiu. După anul 1989, în urma privatizărilor rămâne în exploatare doar cariera de la Aciuța, care își reduce considerabil numărul de angajați.

Folclor, tradiții, obiceiuri

Tradițiile și obiceiurile locale sunt structurate pe trei categorii și anume obiceiuri calendaristice, evenimente ale ciclului familial și ocupații tradiționale. În obiceiurile calendaristice întâlnim practicile legate de Anul Nou, când copii merg pe la casele oamenilor cu „Sorcova”, făcând urările tradiționale la începutul anului. În ajunul Anului Nou, femeile obișnuiesc să facă așa numitul „calendar de ceapă” după care ele știu să citească care luni ale anului vor fi secetoase și care ploioase. În comună și în satele aparținătoare se practică toate obiceiurile creștine legate de sărbătorile religioase din timpul anului.

Dintre obiceiurile legate de ciclul familial cele mai importante sunt cele de la botez, nuntă și înmormântare care mai mult sau mai puțin se aseamănă cu obiceiurile tradiționale, specifice zonelor învecinate. Un obicei mai aparte care nu se întâlnește în toate zonele județului este legat de nuntă. Astfel în ajunul nunții, acasă la mire se confecționează „steagul”. Pe o coadă de steag se coase o față de masă brodată și cu dantelă pe care se pun flori din hârtie, panglici colorate, panglică de tricolor, iederă, și busuioc. Steagul este purtat și jucat în fața alaiului de un stegar, de obicei un prieten bun al mirelui. În aria ocupațiilor tradiționale își face loc cel al clăcii organizate cu ocazia activităților cu un volum mare de muncă. La acest eveniment de obicei participă un număr mare de săteni. Ele sunt organizate cu ocazia prașilei, a cositului și a culesului.

Sport

Activitatea sportivă în zonă este redusă, rezumându-se doar la competițiile școlare organizate pe terenul de zgură din curtea școlii din Pleșcuța. În trecut a existat o echipă de fotbal „Andezitul” care a activat în ultima divizie fotbalistică a județului.

Turism și agroturism

Zona comunei Pleșcuța prezintă un mare potențial turistic, reprezentat de varietatea vegetației forestiere, aerului ozonat, defileului Crișului Alb, a produselor tradiționale și a climei blânde. Împrejurimile oferă posibilitatea practicării turismului și agroturismului, prin drumeții spre „Piatra Corbului”, „Piatra Înaltă” și „Scaunul Domnului”. Pescuitul pe malurile Crișului și în pescăriile de la Rostoci și Gura Văii. Drumeții spre cabanele de pe dealul Mogoș din Tălagiu, la biserica de lemn de la Budești, din anul 1772, declarat monument istoric, unde se păstrează icoane pictate în ulei, pe suport de lemn cu Maica Domnului cu Pruncul, Isus Hristos Învățătorul, Sfântul Nicolae și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril. Un alt posibil reper

turistic este și castelul în stil neoclasic din sec. al XVIII-lea de la Aciuța. Deși potențialul turistic al zonei este bogat în oferte, la ora actuală este foarte puțin valorificat.

Bibliografie

Monografia comunei Pleșcuța - manuscris 2017.

Monografia satului Tălagiu - manuscris 2017.

Strategia de dezvoltare a comunei Pleșcuța, 2015.

Surse orale

- prof. Dan Imbroane, Pleșcuța.

- ing. Florin Stan, Pleșcuța.

dr.   **Radu Hord**